

Schaken met de 'gekjes'.

Manuel Nepveu

Ongeveer eens in de maand kom ik in het dagverblijf van een ggz-instelling in het westen des lands. Het is steeds weer een feestelijk gebeuren. De broodjes zijn geprijsd alsof de Tweede Wereldoorlog nog mijlenver weg is, de koffie is er g.g.z. dat wil zeggen gratis, goed en zuiver.

De aanwezigen zijn onder te verdelen in verplegend personeel, bezoekers en patiënten. De eerste twee categorieën zijn in de minderheid, maar kun je de leden van de drie wel uit elkaar houden? Het antwoord is niet altoos helder. Maar... in het algemeen acteren de verplegenden (en bezoekers?) doelgericht en kijken relatief helder uit hun doppen; bij een groot deel van de patiënten is dat niet zo. Veel patiënten zijn voorts te herkennen aan houderige, bijna robotachtige bewegingen, zonder twijfel het gevolg van stevige medicatie. Aanwijzingen zijn het, meer niet.

Vanzelfsprekend kunnen de patiënten niet over een kam geschoren worden. Die mevrouw die steeds als ik in het dagverblijf kom met een breiwerkje in de weer is, zal de neutrale toeschouwer niet meteen opvallen als 'een beetje apart'. Ze is vriendelijk, erg praatgraag, duidelijk op de contacttoer. Waarom zit ze hier al jaren? Maar de mevrouw die willekeurig, volkomen onvoorspelbaar, keiharde, schrille klanken uitstoot en priemend in mijn richting staart, is evident zo gek als een deur. Precies zoals ik het schrijf: elk gebruik van eufemismen doet hier geforceerd aan. Een ggz-psycholoog had het ooit in dit verband over mensen die 'door het leven zwaar beschadigd zijn'. Zeer empathisch en vooral professioneel-accuraat uitgedrukt. Maar in een informele setting spreek ik over de 'gekjes' in verzachtend diminutief. En dat blijft zo.

Onlangs was ik er weer. En ik werd verrast. Aan een tafeltje zaten twee personen te schaken. Beiden zeker zestig-plus. Een van de twee maakte de indruk ergens uit het Midden-Oosten te komen, misschien Iran. De ander was duidelijk uit de Hollandse klei getrokken. Wat moesten deze twee in de verblijfsruimte van de ggz-instelling? Speciaal hierheen gekomen om te schaken? Dat zal toch wel niet? Ik was nieuwsgierig. Ik ging bij het bord staan. Het was me binnen tien seconden duidelijk: beide heren hadden schaakervaring, 'clubspelers-light'. Zwart had zijn koningsloper keurig gefianchetteerd, niet wat je van Harrie Huisschaker verwacht. Maar hij deed ook in korte tijd enkele grafzetten... Zijn maat maakte daar trouwens handig gebruik van. Ik sprak de heren aan nadat meneer 'Hollandse klei' had verloren, een typisch kennismakingsgesprek tussen schakers – bij honden zou je van snuffelen spreken. Nou ja, de Iraniër – zo noem ik hem maar - hield zich wat meer op de achtergrond. Ze maakten deel uit van een groepje spelers dat ergens in Den Haag op dinsdagmiddagen bijeenkomt; geen connectie met een 'officiële' schaakclub. De Hollander had trouwens wel veertig jaar bij een schaakclub gespeeld. Of ik BvdM misschien kende...? Ik stelde een partijtje voor. Ook al kon de Hollander mijn weinig subtiele dreigingen (h2-h4-h5 en bijkomend misbaar) in eerste instantie nog opvangen, uiteindelijk ging hij er gemakkelijk af: zwaktes over het hele bord.

Een tweede partij, met de Iraniër, was opmerkelijker. In de opening deed hij een mindere zet. Ik kwam beter te staan, maar niet in die mate dat ik hem gillend van de pret van het bord kon rauzen. Ik ruilde stukken, ruilde teveel misschien. Hij gebruikte zeeën van tijd, speelde overduidelijk op trucjes, wrong zich in alle bochten om een minder staand paardeindspel

remise te houden. Als hij een zet gedaan had regeerde ik snel, deels omdat de partij mij iets te lang begon te duren. De Iraniër ging geheel op in zijn spel, beet zich vast in zijn steeds benarder wordende positie. Vereenzelfdigde hij zich met de witte monarch? Was hijzelf de koning in problemen?

In de hoop mijn tegenstander eindelijk eens tot opgave te bewegen ratste ik platvloers wat boertjes. Mijn opponent wist echter van geen ophouden. Uiteindelijk deed hij zijn laatste boertje in de aanbieding, nadat zijn paard zich al eerder voor een dodelijke vrijpion had moeten opofferen, en riep uit: "remies, remies!". Hij had vermoedelijk van pat gehoord, maar dat was dan duidelijk een kwestie van de klok en de klepel gebleven. Hij bleef maar roepen "remies, remies!". Toen nam ik het heft in handen en liet enigszins geïrriteerd zien waarom het geen 'remies' was. Ik weet niet of het bij de Iraniër is binnengekomen. Het was al met al later geworden dan in mijn bedoeling lag, ik nam snel afscheid en ging.

De vraag die mij in het begin bezighield heb ik niet aan de spelende heren gesteld – uiteraard niet. Ik kan alleen maar gissen naar de aanleiding voor deze twee om in het dagverblijf van een ggz-instelling in het westen des lands te gaan schaken. Ik zag tijdens de partij de droevige ogen van de Iraniër en ondervond zijn manshoge drang om toch vooral niet te verliezen. Ik heb een vermoeden.